

1959

החתול והדיסה החמה

לא יגש. והבירור מגיע אל השלב של טכסיסי ההטייה.

חברנו החתול מסוגל, כנראה, לחזות בבירור בוח הנעשה סביבו בשלחתינפש ניכרת. שנה תמימה יכול הוא לעבור עליו בשתיקה. רק בשעת הדיון בתקציב המחיה, כאשר מצביע מישהו על הצורך בהורדת רמת הצריכה, מתעורר לפתע ועמו על — הביזבז. מה שהולך אצלנו בחצר! בגרעינים שנשפכים בשקים ישנים בלבד — הון תועפות! על זה היינו צריכים לדבר! בקרוב, לאחר הקמת האסם, עת יעמדו תחולנו בלא שקים ישנים בידו, מה יגיד אז? אל פחד! מדוע להוריד את רמת הצריכה, אשר זה שנים סיגלנו לעצמנו? צריך להפעיל את כוח האדם שלנו בצורה יעילה יותר. צריך מטורח חשמלי, במקום לש" אוב את הנפט ביד, ועוד כהנה וכהנה. בשטח הייעול, שם קבור הכלב.

נכון — גם בכיבז גם בחוסר ייעול קבור איזה שהו הוא כלב והוא קבור שם כל יום תמיד, ולא רק בעת הדיון על תקציב המחיה. אבל האמת המרה היא שעומדים אנחנו כאן על בית קברות של כלבים. מסביבנו — מצבות. פעם מצביעים על זו, פעם על אחרת. לפי צורך הרגע, רק ממצבה אחת מתעלמים — מזאת הנושאת את הכתובת: "רמת הצריכה — החמישית בעולם!"

ואולם, לעתים, בשעת רצון, אפשר להסייביר שייעול יודע ומניעת ביזבז ומיכון מוצדק והיקף ייצור מתאים ופיריון עבודה מוגבר ותיכנון מעולה, ועוד פעם היסכך באמצעי ייצור וייעול יודע חוזר הלילה — "כלבם" של כל אלה במקומו מינה, ושבכל זאת יש צורך בדבר הנורא הזה — הורדת רמת הצריכה, כה, משום שכך חיים כיום בעולם האנשים היעילים, שבהם עלינו להתחרות.

ואם הצלחנו להבהיר את הגקודה הקשה הזאת, שצריך גם זה וגם זה — אז, מאחר שפג טעמם של טכסיסי ההטייה, מאחר שאין כבר מגוון מלהודות שאננם קיימת הבעיה והגיע הזמן לעשות משהו של ממש, אז — נכנס יריבנו החתול לשלושת קווי ההגנה שלו, למען ייזוב החזית.

שלושת קווי ההגנה

ואלו הם: "העיר", "יתר המשקים", ואחרון אחרון, "חברינו". — זו היא הגנה בעומק!

מדוע נתחיל דווקא אנחנו, בכפר, להוריד את רמת הצריכה שלנו? שיתחילו אלה שב" עיר, שהם בלאו הכי חיים הרבה יותר ביוקר מאתנו. ומפני שחתולנו הוא סוציאולוג מנרסה, מסביד הוא לנו מה יקרה אם חס ושלום תיחלץ ההתישבות ללכת בראש. פשוט מאד — האנשים יברחו מן הכפר אל העיר.

הבה נשתדל להבהיר לבן שיחנו שבכל זאת, צריך מישהו להתחיל ושיתור קל, לאר"גן את ההתישבות לקראת המשימה הכבדה מאשר את אבק האדם שבעיר (ואגב אורחא נגיד לו כי אין זה דבר כה בטוח שאנחנו חיים ברמה נמוכה מרבים בעיר). אם יראה החתול תגיון כל שהוא בדברינו יסוג הוא אל הקו השני.

איך נוכל להוריד את רמת הצריכה, אנח-

קיים ביטוי ציורי הממחיל בן אדם, שמתחמק מלתת תשובה על שאלה חשובה, לחתול המסובב את הדיסה החמה. החתול מתקרב אל הדיסה ומתרחק ממנה וחוזר חלילה, אבל לגעת בה אינו מעז. כי חמה היא. במקרה דיון הדיסה החמה היא שאלת רמת הצריכה, והחתול הוא העם היושב בציון, כולל התנועה הקיבוצית, וכל קבוצה בחוכה. לאמור: כל אחד ואחד מאתנו, דוא ולא אחר.

הבעיה

הבעיה ידועה זה שנים רבים, היא פשוטה למדי. ארצנו הקטנה איננה ולא תהיה אוטורי קית. כדי להתקיים נצטרך לייבא, וכדי לשלם את היבוא נצטרך לייצא. אבל אין ביכולתנו לייצא די הצורך כי מוצרינו יקרים מדי, בשל הוצאות הייצור הגבוהות. עד כה עמדו לנו מענקים הלוואות, מגביות ושילומים, לשם סגירת הפער במאזן המסחרי. אך לא נוכל לסמוך על אלה לאורך ימים.

בין הוצאות הייצור השונות בולטת סעיף הוצאות המחיייה, הן מפני משקלו הרב והן מפני יחסינו המיוחד אליו. זרעים, דשן, מים, מספוא — שואפים לספק לפי מידת האופטימוס, ואילו להוצאות המחיה אין לנו קנה מידה, לצרכינו אין גבול, אם אך תתיר לנו המציאות, תעלה רמת הצריכה עד בלי די. יחסנו הרגשי מונע מאתנו לראות אם אמנם המציאות מאפשרת לנו את ההעלאה המבוקשת תמיד, ביחוד קשה לנו להגיע לירי הכרה שמ" ציאותנו הכלכלית דורשת מאתנו להוריד את רמת הצריכה.

יש דרכים שונות להקטנת הוצאות הייצור. העלאת פיריון העבודה, מניעת ביזבז, ייעול תהליכי ייצור, הגברת הידע, הגדלת היקף הייצור (בגבולות מסוימים). הצרה היא שב" שוקי העולם נפגשים מוצרינו עם מצריהם של אנשים שאינם נופלים מאתנו ביעילות ובתבונה כפיים, ואף עולים עלינו, ולמרות כל הידע הרב והיקף הייצור שלהם רמת צריכתם בדרך כלל נמוכה מזו שלנו. והרגלי תורנתם פשוטים יותר. ומתאמים לסבע ארצם. הם ונשיהם מוציאים פחות כסף על תלבושתם, ידלותיהם זולות יותר ומרוהטות ביתר פשטות. הם צנועים יותר בבילוי ובנופש. ובחינוך בנייהם מסתפקים הם ברוב המקרים בשמונה עד עשר שנים בלבד של לימוד בבית הספר היומי. בתום השנים האלה נכנסים הבנים למערכת הייצור ותורמים את שלהם לקיום המשפחה ולחינוך אחיהם הצעירים, ומוסיפים דעת בזמן הפנאי. העמים האלה טרם השכילו להבין ערכם של שתיים עשרה שנות לימוד לכל הבנים, המצטיינים והנחשלים גם יחד. אנחנו אמנם יודעים זאת, אך למרבה הצער דוחקים מוצריהם את מוצרינו בשוק העולמי.

טכסיסי ההטייה

כאמור — הבעיה פשוטה למדי. כל אחד מסוגל להבין אותה, כאשר מדובר באחרים, או באורח תיאוריטי. אך ננסה לדבר "תכלית" וראה זה פלא! — חיש מהר מתרחק החתול מהדיסה החמה. אם נדבר אל לבו ונשדל אותו בלטיפה, ואם נדבר אליו קשות, אל הדיסה

נו, כאן כמשק, כאשר יתר המשקים חיים — כפי שחיים? הוא צודק כמובן, יריבנו והחתול, זה היה באמת קשה מאד, ובשטח החינוך כמעט בלתי אפשרי. אבל, ככלות הכול, מי יתחיל במשימה?

זה ענין שצריך להביא לפני התנועה, רק במסגרת רחבה יותר אפשר ליוזם רפורמה מהפכנית כזאת. שוב צודק החתול, בסופו של דבר התנועה הקיבוצית היא הציבור המ" אורגן ביותר, ואולי עד היום גם הציבור המ" כן ביותר בארץ. ואפילו אם יתברר שאי אפשר לרכז את כל זרמיה לענין הקשה הזה, גם איחוד הקבוצות והקיבוצים לבדו איננו גר" רם מבוסל. לו היה נחלץ למבצע הורדת רמת הצריכה, הורדה הראויה לשמה, יכול היה לע" מוד כתובע בשער, היה יכול לנסות את כוחו במפעל הסברה להכין את הרקע הציבורי, שבלעדיו שום פעולה חתיקתית לא תתכן.

ברם, להחדיר את הרעיון הזה לתנועה

שלנו — האם יודע חברנו החתול, מה כרוך בכך? נצטרך להתגבר על אותם הקשיים, אותם טכסיסי ההטייה, אותם קווי ההגנה, ובי" ודאי אתן תקוות השוא. הכל כמו בבית, רק גדולים פי מאה! הנה נוגעים בה במסר כיהם, אבל חשים הם את הצפוי להם. ולכן נוגעים בה בזהירות, בקצה המולג, כדי שיוכלו אחר כך להגיד: "הרי אמרתי". ואין הנגיעה לדיה כדי לשים את הענין במרכז חיי התנועה ולהניו קדימה צעד של ממש.

הרואה אתה, חתולנו היקר, איזה הבדל גדול יהיה זה, אם רק אנחנו שנינו נרים שם את קולנו, או משק שלם המקיים את המצוה? הרי שלושה יתרוונת יהיו לו למשק זה: רא" שית, יהיה לו התוקף המוסרי של מי שמקיים בעצמו. שנית, יהיה לו התוקף העובדתי של בעל נסיון: למרות מעשהו הנועז עזרנו בריא ושלם ושמה, סימן שהדבר אפשרי. ולכסוף עצם המעשה יחשל את משקנו מבחינה כל" כלית, הוה אומר: זהו מעשה, שרווחו בצדו, חתולנו, בייאושו המצוי הידוע בשם השכל המצוי, נסוג אל הקו האחרון שלו. יתכן שיש משהו בדבריי. אני, עקרונית, הייתי אולי שוכן ללכת בדרך הזאת, אבל האם חושב אתה

אף לרגע, שהחברים שלנו יהיו מוכנים לכך? ומה זה יעזור, אם אני לבד אוריד את רמת הצריכה שלי?

נכון, החתול, אם לאורך ימים תקיים את המצווה רק אתה ואין איש זולתך, לא תהיה בכך חושיה רבה. אבל מטוב לך להפסיק לדבר כסוציולוג. האם נסית כבר לשכנע את חבריך? עד כה התעלמת מעצם קיום הבעייה. אם תגיד, שסיכוייך לשכנע את חבריניו קלושים המה, בודאי תהיה צודק, אבל כל עוד אין לך שום סאטנט אחר להשגת מטרתנו, מה זה קובע שהסיכויים קלושים? אם לא תעשה דבר הרי אין לך סיכויים בכלל!
אך טרם נכנע החתול, יש לו סאטנט אחר, ואפילו שניים. עדיין אווזו הוא בשתי תקוות שוא.

תקוות השוא

„הממשלה!“ — אומר החתול, בדרך השיכנוע אין סיכוי להצלחה. במדינה מודרנית אין לגשת אל עניינים כאלה, אלא בדרך התחיי-קה.”

האמנם, החתול? הרי מנהיגינו, שרי הממ-שלה ואישי ההסתדרות יודעים את הבעייה זה שנים רבות. גיליה לפניך ולפנינו. אבל מה עשו? בערך לא כלום. ואיך מסבירים? בחצי מה יש מי שמדבר על „שכר הוגן“; המונח הזה, בן זוגו הוא של „מחיר הוגן“ הזכור מימי הביניים, שאז כבר נכשל כשלון חרוץ מפני חוסר אחיזה במציאות הכלכלית. ואם כן, משום מה משתמשים במושג-האח כיום? משום שמועיל הוא מבחינה פוליטית. יש לו צליל סימפטי, ממש מסבך את האוזן. אם בא-פס משמעות מטשטש הוא את עצם הבעייה — האם זה רע? וטרדת רמת הצריכה? הס מל-הזכיר! מי שמקורב אל הבעייה יותר מכולנו, לאחר שריכז את כל אומץ לבו, אומר בעדי-נות: „ייצוב רמת הצריכה“.

מאין ההססנות הזאת? החסרה לה הבנת הענין, לממשלה שלנו? לא ולא. ממשלה דימוקרטית היא ממשלתנו. תלויה היא בקולות בחוריה. אם תגיד ברורות, ועל אחת כמה וכמה אם תעשה ברורות, האם תוכל לסמך על קולותיהם של אלה בעיר, וביתר המשקים, ועל קולות חבריניו, ועל קולך אתה, החתול? מי שאומר „רק הממשלה!“, אומר יותר ממה שהתכוון להגיד. קיימת ממשלה שיש בכוחה להוריד את רמת הצריכה. זוהי ממשלה דיקטטורית, ולא דיקטטורה סתם, כי אם תקי-פה ומונוליתית, כוו שאיננה גרתעת משום אמצעים. אך יש לציין, — בלי כל קשר לשא-לה הגרצה בממשלה כזאת אם נסלוד ממנה — כי בשלב הנוכחי של בנין הארץ חסרים הת-נאים האוביקטיביים לדיקטטורה שכזאת. משום כך תהיה ממשלתנו מוכנה ומסוגלת להכנס לעובי הבעייה, בדרך התחיקה, אך ורק לאחר שיווצר רקע ציבורי רחב למדי — בדרך השיכנוע.

החתול המיואש עדיין לא יאמר גואש. הוא מציג את „תקות השוא“ האחרונה שלו. „קטאטרוסה“, אומר החתול, „רק קטאטרו-סה יכולה לעזור לנו ולהבריא את המערך הכלכלי שלנו“. חתולנו, הידע אתה, מה שאמרת כאן? האם כבר התנסית בקטאטטרר-נות? מי יחסך לך את הקטאטטרוסה שלך,

שתעשה בדיוק לפי רצונך, שתכניס תבתה לראשינו אך לא תחבל במנגנון הרגיש של ייצורנו? בקיצור, שתביא ברכה ללא כליון? אין זו דרכן של קטאטטרופות, ואין זה הולם חתול אחראי, להשליך את יהבו על קטאסי-טרופה, רצית אולי להגיד „המשיח“ התביישת, כי חשבת שלא נאה לנו להטיל עליו את הבע-ית המעשיות של בנין הארץ. אבל תארת לך במקומו איזו קטאטטרופה כזאת נחמדה, המ-טילה אימה ופחד, אבל לבסוף תיכנס לדברי-ימי עמנו כ„נס ציוני“ נוסף, בשביל ההיסטור-יונים שלנו להתמוגג בו — לאחר שעברה ב- לום. התסכים אתנו, החתול, שאין סומכים על הנס, גם לא בצורה של קטאטטרופה?

נדם החתול והוא מהרהר. הבח נזכיר לו את הוויכוח בין ר' מאיר לר' יהודה בדבר הירידה אל הים. ר' מאיר אומר: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה.

זה אומר: אני יורד תחילה לים. זה אומר: אני יורד תחילה לים. מתוך שהיו עומדין וצוחקי קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחי-לה. התחילו שרי יהודה רוגמים אותם באב-נים. אמרו לו ר' יהודה: לא כך היה המעשה, אלא זה אומר: אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר: אין אני יורד תחילה לים. מתוך שהיו עומדין ונוטליק עצה אלו ואלו, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה. — תיאר-רו של מי, החתול, מתקבל יותר על דעתך? „מה אגיד לך“, עונה החתול, „תיאורו של מאיר יותר יפה, ממש מתאים לנאום הפתר-חה באיוו שהיא ועידה. אבל תיאורו של ר' יהודה נראה לי יותר מציאותי. ולא רק לי. כי הוא נתקבל במסורת עמנו, והוא קורץ לנו בעין, כסימן, שהבין אותנו היטב.“

היגש אל הדיסה? היעזר לגעת בה?
(שדה נחמיה) **יצחק שלח**